

Wojciech Guzewicz

„Wspólnota. Aby stanowili jedno!” jako organ prasowy Kościoła elbląskiego w latach 1992-2002

Civitas et Lex nr 2, 7-17

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NAUKI O MEDIACH / MEDIA STUDIES

Ks. WOJCIECH GUZEWICZ

„WSPÓLNOTA. ABY STANOWILI JEDNO!” JAKO ORGAN PRASOWY KOŚCIOŁA ELBLĄSKIEGO W LATACH 1992–2002

1. Zagadnienia wstępne

Diecezja elbląska powstała w 1992 r. Mimo wciąż niedługiej historii, może się poszczycić wieloma dziełami na polu duszpasterskim, organizacyjnym oraz materialnym. Inicjatywą o doniosłym znaczeniu nie tylko pastoralnym było utworzenie w 1992 r. ogólnodiecezjalnego pisma – „Wspólnota. Aby stanowili jedno!”. Pismo to odgrywało, zwłaszcza w pierwszych latach ukazywania się, kluczową rolę w informowaniu o życiu diecezji elbląskiej, w tym o jej licznych inicjatywach duszpasterskich.

Celem artykułu będzie przedstawienie początku, redaktorów, wydawcy, formuły wydawniczej oraz szaty graficznej i układu typograficznego pisma „Wspólnota. Aby stanowili jedno!”, ukazującego się w latach 1992–2002. Rozważania te umieszczono w kontekście przeszłości i teraźniejszości diecezji elbląskiej.

W pracy oparto się głównie na źródłach archiwalnych i prasowych (przeanalizowano wszystkie numery pisma z lat 1992–2002). Uzupełnieniem bazy źródłowej stały się opracowania. Na szczególną uwagę zasługuje książka pt. *Prasa diecezjalna w Polsce północno-wschodniej jako źródło wiedzy o społecznej nauce Kościoła (1989–2009)*¹, w której autor dokonał m.in. analizy artykułów zamieszczonych w czasopiśmie „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” pod kątem nauczania społecznego Kościoła.

Ks. WOJCIECH GUZEWICZ, prof. zw. dr hab., kierownik Katedry Administracji na Wydziale Studiów Technicznych i Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl

¹ Zob. W. Guzewicz, *Prasa diecezjalna w Polsce północno-wschodniej jako źródło wiedzy o społecznej nauce Kościoła (1989–2009)*, Elk 2012.

2. Charakterystyka diecezji

Diecezję elbląską erygował papież Jan Paweł II 25 marca 1992 r. Powstała w wyniku połączenia części diecezji warmińskiej (cztery piąte stanu posiadania) z częścią terytorium diecezji gdańskiej (jedna piąta stanu posiadania) oraz przez włączenie małej parafii wydzielonej z diecezji pelplińskiej (Janowo k. Gniewu)². Nowo erygowaną diecezję elbląską okala od wschodu archidiecezja warmińska, od południa – diecezja toruńska, od zachodu – diecezja pelplińska i archidiecezja gdańska. Północną granicę diecezji wyznacza Zatoka Gdańska.

Diecezja elbląska obejmuje tereny nadmorskie, Żuławy Malborskie i Elbląskie, Powiśle, Pojezierze Iławskie i tereny Wysoczyzny Elbląskiej (część ziemi warmińskiej). Jest więc mocno zróżnicowana. Żuławy ze względu na stosunkowo dobre ziemie są najlepiej zagospodarowane, gorzej sprawa wygląda na terenach wschodnich diecezji, między Pasłękiem a Morągiem. Największym miastem jest Elbląg. Najwyższa jak dotąd liczba ludności mieszkała w Elblągu na przełomie lat 1999/2000 i wynosiła ok. 131 tys. Pod koniec pierwszej dekady XXI w. ustabilizowała się ona w przedziale 128–130 tys. osób, na co ma wpływ duża emigracja zarobkowa (głównie do Wielkiej Brytanii i Niemiec), niż demograficzny oraz przenoszenie się zamożniejszych mieszkańców do podelbląskich gmin. Obok Elbląga na terenie diecezji znajduje się jeszcze 15 innych miast. Wiele z tych terenów to obszary wczasowe, np. pas nadmorski oraz okolice Iławy i Morąga³.

Obszar diecezji elbląskiej wynosi blisko 9,5 tys. km² – to jednocześnie ok. 40–50% dawnej diecezji pomezkańskiej⁴. W dniu erygowania diecezja elbląska miała ok. 480 tys. mieszkańców, z czego do katolicyzmu przyznawało się 465 tys. osób. Pracowało w niej 243 księży (2 biskupów, 175 kapłanów diecezjalnych, 60 kapłanów zakonnych, 6 kapłanów z innych diecezji). Wśród kapłanów diecezjalnych 121 było proboszczami, 50 wikariuszami parafialnymi, 4 emerytami. W odniesieniu do kapłanów zakonnych 14 było proboszczami, zaś 46 pełniło inne funkcje. Średni wiek kapłana diecezjalnego wynosił 46,2 roku i przypadano na niego 2631 wiernych.

W 2010 r. stan liczbowy mieszkańców diecezji wynosił ok. 470 tys. osób, katolików było zaś ok. 450 tys. Diecezja zmniejszyła się zatem, w porównaniu z rokiem 1992, o ok. 15–20 tys. wiernych. Zwiększył się natomiast stan licz-

² W 1992 r. parafia Janowo oficjalnie przeszła z diecezji chełmińskiej do diecezji elbląskiej, lecz faktycznie już od 1983 r. kościół w Janowie był obsługiwany przez kapłanów warmińskich.

³ *Elbląg*, <<http://pl.wikipedia.org/wiki/Elbl%C4%85g>>, dostęp: 05.02.2011; *Biskup Andrzej Śliwiński o diecezji elbląskiej*, w: *Leksykon Kościoła katolickiego w Polsce (stan na 2 sierpnia 2003 r.)*, pod red. B. Łozińskiego, G. Polaka, M. Przeciszewskiego, Warszawa 2003, s. 49; *Nowe diecezje Kościoła katolickiego w Polsce*, pod red. L. Adamczuka, W. Zdaniewicza, Warszawa 1994, s. 190–192.

⁴ Zob. J. Wiśniewski, *Pomezania. Z dziejów kościelnych*, Elbląg 1996, s. 12nn., 79–217; A. Szorc, *Historia diecezji warmińskiej 1243–1983*, „Rocznik Diecezji Warmińskiej. Rok 1985”, oprac. J. Cymbała, Olsztyn 1985, s. 25; W. Zawadzki, *Diecezja elbląska w jej 15-lecie*, Elbląg 2007, s. 3nn.; J. Wiśniewski, *Szkic dziejów diecezji pomezkańskiej (elbląskiej) od 1243 (1821) do 1992, czyli od dekretu biskupa Wilhelma z Modeny do czasów arcybiskupa Józefa Kowalczyka (cz. 1)*, „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” 1993, nr 7–8, s. 7, 10.

bowy duchowieństwa diecezji elbląskiej i wynosił 274 kapłanów diecezjalnych, 77 kapłanów zakonnych i 7 z innych diecezji.

W tym samym czasie na terenie diecezji było 13 zgromadzeń i zakonów męskich ulokowanych w 21 ośrodkach: w Elblągu (franciszkanie konwentualni, marianie, pijarzy, redemptoryści, salwatorianie), Goryniu (pallotyni), Iławie (oblaci), Kadynach (franciszkanie), Kisielnicach (pallotyni), Krynicy Morskiej (franciszkanie kapucyni, werbiści), Kwidzynie (franciszkanie konwentualni), Lasowicach Wielkich (werbiści), Łęczu (salezianie), Łęgowie (pallotyni), Malborku (orioniści), Piaskach (michalicy), Pogroździu (salezianie), Tolkmicku (salezianie) i Wilamowie (werbiści). Z kolei zgromadzeń i zakonów żeńskich było 11. W sumie 115 sióstr zakonnych. Swoje ośrodki miały one w Elblągu (albertynki, franciszkanki Rodziny Maryi, jadvizanki, józefitki, karmelitanki, katarzynki, klaryski, nazaretanki), Krynicy Morskiej (Imienia Jezus, katarzynki, współżycielki-bezhabitowe), Kwidzynie (benedyktynki, elżbietanki) oraz Suszu (albertynki). Skupiskiem największej liczby zakonów i zgromadzeń była stolica diecezji – Elbląg⁵.

Co ciekawe, w Elblągu w okresie przedreformacyjnym powstał pierwszy zakon męski w diecezjach pruskich. 13 stycznia 1238 r. mistrz krajowy Herman Balk założył tu placówkę dominikanów. Tę fundację zatwierdził legat papieski Wilhelm z Modeny oraz wielki mistrz krzyżacki. Zakonnicy zbudowali sobie duży, ale bez wieży kościół. Świątynię strawił pożar w 1504 r., została ona jednak odbudowana i nieco zmieniona. W 1542 r. dwaj ostatni zakonnicy za niewielkim wynagrodzeniem przekazali klasztor i kościół radzie miejskiej, a ta zaraz zorganizowała tu placówkę luterańską. Również pierwszy zakon żeński był założony w Elblągu. Były to brygidki, które przybyły do miasta w 1458 r., jako filia klasztoru gdańskiego⁶.

W momencie erygowania przez Ojca Świętego diecezji elbląskiej na jej terenie znajdowało się 135 parafii. Na jedną parafię przypadało zatem średnio 3475 wiernych. W okresie 18 lat funkcjonowania diecezji biskup elbląski zniósł dwie parafie (pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Pastwie i Matki Bożej Królowej Polski w Dobrym) i erygował 24 nowe.

Poszczególne parafie łączą się w zespoły parafii, zwane dekanatami, na czele których stoją wikariusze rejonowi, czyli dziekani. W dniu powstania diecezji było 15 dekanatów (11 dekanatów warmińskich i 4 dekanaty gdańskie). Po utworzeniu pięciu kolejnych dekanatów, tj. w Kwidzynie, Prabutach, Miłomłynie, Pasłęku i Iławie, w diecezji znajduje się 20 dekanatów. Poza tym diecezja elbląska podzielona jest na sześć okręgów duszpasterskich dla duszpasterstw specjalistycznych (okręgi: elbląski, iławski, kwidzyński, malborski, nadmorski i pasłęcki).

Specyfiką diecezji elbląskiej jest niewątpliwie ogromne zróżnicowanie jej mieszkańców. Spowodowane ono zostało II wojną światową. Występuje tu zni-

⁵ *Institucje i duchowieństwo diecezji elbląskiej*, pod red. Z. Biegi, K. Pączkowskiego, Elbląg 2010, s. 232–239.

⁶ A. Szorc, *Dzieje diecezji warmińskiej (1243–1991)*, Olsztyn 1991, s. 52–55.

komy odsetek ludności autochtonicznej. Rdzeniem diecezji stali się mieszkańcy wywodzący się z terenów dzisiejszej Litwy, Białorusi i Ukrainy – z jednej strony oraz ludność pochodząca z centralnej Polski, z Lubelskiego i Pomorza – z drugiej strony. Utożsamianie się z ziemią elbląską i integracja tak zróżnicowanej ludności nie jest zadaniem łatwym. Wart odnotowania jest więc fakt, iż to właśnie Kościół spełnia rolę łączącą mieszkańców tych terenów.

Przemiany ustrojowe w Polsce po 1989 r. miały istotny wpływ na poziom życia diecezjan. Szczególnie dotkliwie transformację odczuli mieszkańcy wsi, zwłaszcza związani dotąd z Państwowymi Gospodarstwami Rolnymi. Wiele wiejskich rodzin dotknęła strukturalna bieda, pogłębiona świadomością pozbawienia opieki przez organa państwa. Natomiast w wielu miastach diecezji elbląskiej bolesnym problemem jest olbrzymie bezrobocie i stagnacja w rozwoju gospodarczym. Ma to bezpośredni wpływ na powstanie nowego niepokojącego zjawiska, jakim jest masowa emigracja zarobkowa.

Pod względem wyznaniowym ogromną większość, ok. 98% ogółu ludności, stanowią katolicy obrządku łacińskiego. Katolików obrządku bizantyjsko-ukraińskiego jest ok. 5 tys. Inne znaczące wyznania chrześcijańskie na terenie diecezji mają niewielką liczbę wiernych. Wśród nich są to prawosławni (ok. 400 wyznawców), ewangelicy (ok. 250), baptyści (ok. 200), metodyści (ok. 100), zielonoświątkowcy (ok. 130) i inni. Ponadto diecezję zamieszkują wyznawcy innych wspólnot religijnych, w tym m.in. Świadkowie Jehowy – ok. 5 tys. osób⁷.

Pierwszym biskupem elbląskim był Andrzej Józef Śliwiński. Przewodził on diecezji w latach 1992–2003. Powołał on do istnienia wiele instytucji diecezjalnych i duszpasterskich, w tym Kurię Diecezjalną Elbląską, Wyższe Seminarium Duchowne, diecezjalną Caritas, Pomezzańskie Studium Teologiczne w Elblągu i Kwidzynie, Diecezjalne Centrum Duszpasterskie, Dom Formacyjny Świętego Wojciecha w Mikoszewie, Dom Formacyjny Rodzin w Elblągu⁸. 2 sierpnia 2003 r. został mianowany biskupem elbląskim Jan Styrna, uprzednio biskup pomocniczy diecezji tarnowskiej (od 1991 r.). Jego ingres do katedry św. Mikołaja w Elblągu odbył się 23 sierpnia 2003 r. W diecezji jego działania skupiały się na ożywieniu duszpasterstwa. Na polu administracyjnym powołał do istnienia m.in. Sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej w Łęgowie, „Caritas Sacerdotalis” Diecezji Elbląskiej, szereg ruchów i wspólnot religijnych (np. Eucharystyczny Ruch Młodych), zainicjował powstanie domu księży emerytów diecezji elbląskiej⁹. Od 2014 r. biskupem elbląskim jest bp Jacek Jezierski, dotychczasowy biskup pomocniczy archidiecezji warmińskiej¹⁰.

⁷ W. Zawadzki, dz. cyt., s. 12–13.

⁸ Z. Bieg, *Biskup Andrzej Śliwiński (1939–2009)*, <http://www.sanktuarium-susz.info/pliki/diecezja/ZYCIORYS_Bp_Andrzej_Sliwinski.pdf>, dostęp: 05.02.2011.

⁹ *Biskup elbląski*, <http://www.diecezja.elblag.opoka.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=101&Itemid=113>, dostęp: 11.03.2011; *Bp Jan Styrna (1991–2003) – obecnie biskup elbląski*, <http://www.archiwum.diecezja.tarnow.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=72&Itemid=37>, dostęp: 05.02.2011.

¹⁰ *Biskup Jacek Jezierski*, <http://www.diecezja.elblag.opoka.org.pl/index.php?option=com_content&view=category&id=103&Itemid=167>, dostęp: 11.10.2014.

W badanym okresie diecezja elbląska miała też jednego sufragana w osobie bp. Józefa Wysockiego (wcześniej był biskupem pomocniczym diecezji warmińskiej). W diecezji elbląskiej pełnił on funkcję m.in. wikariusza generalnego, przewodniczącego wydziału duszpasterskiego, profesora seminarium duchownego, redaktora naczelnego pisma „Wspólnota. Aby stanowili jedno!”¹¹.

Spośród instytucji i gremiów diecezjalnych, do powołania których biskup diecezjalny zobowiązany jest mocą kanonów Kodeksu prawa kanonicznego, najwcześniej powstała Kuria Diecezjalna Elbląska. Powołano ją 25 marca 1992 r. Siedziba jej najpierw znajdowała się przy parafii katedralnej, a po wybudowaniu nowej kamienicy przeniesiono na ul. Świętego Ducha 11. Sąd Diecezjalny Elbląski powstał 11 maja 1992 r. i składał się z 13 osób. Natomiast Wyższe Seminarium Duchowne erygował biskup elbląski 1 października 1992 r. Przez pierwszy rok istnienia alumni seminarium studiowali w Wyższym Seminarium Duchownym Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w Olsztynie. Potem otrzymali własną siedzibę w Elblągu przy ul. Bożego Ciała 10¹².

Katedrę stanowi kościół pw. św. Mikołaja w Elblągu, sięgający początkami połowy XIII w. Oprócz niej są jeszcze dwie konkatedry: pw. św. Jana Ewangelisty w Kwidzynie (była katedra diecezji pomezkańskiej) oraz pw. św. Wojciecha Biskupa i Męczennika w Prabutach (była siedziba biskupów pomezkańskich, po wojnie polsko-krzyżackiej, od ok. XV w.). Na terenie dzisiejszej diecezji znajduje się dziewięć sanktuariów: Diecezjalne Sanktuarium Krzyża Świętego w katedrze św. Mikołaja w Elblągu, Diecezjalne Sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej w Elblągu-Stagniewie, Diecezjalne Sanktuarium Świętego Wojciecha w Świętym Gaju, Pomezkańskie Sanktuarium Świętej Rodziny w Ryjewie, Sanktuarium Bł. Doroty w Mątowach Wielkich, Sanktuarium Bł. Doroty z Mątów Wielkich w konkatedrze św. Jana Ewangelisty w Kwidzynie, Sanktuarium Chrystusa Miłosiernego w Zielonce Pasłęckiej, Sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej w Łęgowie oraz Sanktuarium św. Antoniego Padewskiego w Suszu¹³.

Z ważniejszych wydarzeń pierwszego dwudziestolecia istnienia diecezji należy wymienić wizytę papieża Jana Pawła II w diecezji elbląskiej oraz nabożeństwo czerwcowe z Jego udziałem na lotnisku w Elblągu 6 czerwca 1999 r. W homilii Ojciec Święty powiedział m.in.: „Pozdrawiam cały młody Kościół elbląski, który w szczególny sposób związany jest z postacią św. Wojciecha. Niedaleko bowiem stąd – jak głosi tradycja – oddał on życie za Chrystusa w Świętym Gaju. Śmierć tego męczennika wydaje w ciągu historii obfite owoce świętości na tej ziemi. Pragnę w tym miejscu wspomnieć bł. Dorotę z Mątów, żonę i matkę dziewięciorga dzieci, a także Sługę Bożą Reginę Protmann, założycielkę Zgromadzenia Sióstr Św. Katarzyny [...]. W poczet błogosławio-

¹¹ Zob. <http://www.diecezja.elblag.opoka.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=102&Itemid=114>, dostęp: 05.02.2011; *Spis parafii i duchowieństwa diecezji elbląskiej. Rok 2003*, pod red. Z. Szafrąńskiego, Elbląg 2002.

¹² Z. Bieg, *Diecezja elbląska w świetle dokumentów Kurii Diecezjalnej Elbląskiej*, „Studia Elbląskie” 1999, nr 1, s. 11–16.

¹³ *Instytucje i duchowieństwo diecezji elbląskiej*, s. 46.

nych zostanie również zaliczony syn tej ziemi, ks. Władysław Demski, który oddał życie w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen, broniąc publicznie krzyża znieważonego świętokradzko przez oprawców. Wy przyjęliście niejako to wspaniałe dziedzictwo i trzeba, byście je chronili, rozwijali i na tym solidnym fundamencie wiary i życia religijnego budowali przyszłość tej ziemi i Kościoła elbląskiego¹⁴.

Ciekawostką jest, że dwaj poprzednicy Jana Pawła II przed wstąpieniem na Stolicę Piotrową byli w Kwidzynie jako przedstawiciele papieża. Urban IV – jako legat papieski Jakub z Leodium – uczestniczył w uzgadnianiu traktatu dzierżońskiego, który kończył pierwsze powstanie Prusów w 1249 r. skierowane przeciwko Krzyżakom, a z okazji podróży po Prusach i Pomorzu odwiedził Kwidzyn. Natomiast w 1920 r. był w tym mieście podczas plebiscytu na Warmii ówczesny nuncjusz apostolski w Polsce Achille Ratti, późniejszy Pius XI.

Z innych wydarzeń warto wspomnieć obchodzony w 1994 r. Rok Dorotański z okazji 600-lecia śmierci bł. Doroty z Małotów Wielkich oraz tysiąclecie śmierci św. Wojciecha.

3. Periodyki ogólnodiecezjalne diecezji elbląskiej

Diecezja elbląska w badanym przez nas okresie posiadała kilka publikatorów o charakterze ogólnym. Wśród nich należy wymienić m.in. miesięcznik „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” – ukazujący się w latach 1992–2002, „Elbląskie Wiadomości Diecezjalne” i „Kurenda” – te dwa ostatnie były pismami administracyjno-urzędowymi Kurii Diecezjalnej Elbląskiej skierowanymi przede wszystkim do duchowieństwa. Poza tym od 1999 r. wydawane są także „Studia Elbląskie” – rocznik naukowy tworzony przez elbląskie środowisko naukowe związane z Wyższym Seminarium Duchownym w Elblągu. Swoje pismo mają również klerycy Wyższego Seminarium Duchownego – „Myślnik Klerycki”¹⁵.

4. Geneza i powstanie pisma „Wspólnota. Aby stanowili jedno!”

Pierwszy numer miesięcznika „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” ukazał się na Wielkanoc 1992 r., a więc niemalże w chwili powstania diecezji. Tytuł pisma zaczerpnięto z Pisma Świętego, od biblijnego słowa „wspólnota” (greckie *koinonia*) i wskazywał na tę rzeczywistość, która zaistniała po Zmartwychwstaniu Chrystusa, a zwłaszcza w grupie uczniów, którzy uwierzyli w Jego mesjańskie posłannictwo, w Jego bóstwo, i którzy w Pięćdziesiątnicę Zielonych Świąt

¹⁴ Jan Paweł II, *Szczęśliwi, którzy strzegą przykazań. Homilia podczas nabożeństwa czerwcowego*, „L'Osservatore Romano” 1999, nr 8(215), s. 17–18.

¹⁵ W. Guzewicz, *Prasa diecezjalna w Polsce północno-wschodniej jako źródło wiedzy o społecznej nauce Kościoła (1989–2009)*, s. 50.

otrzymali Ducha Świętego i objawili się światu jako Kościół misyjny posłany do świata z dobrą nowiną o Zmartwychwstałym¹⁶.

Głównym pomysłodawcą, a jednocześnie jedynym redaktorem naczelnym pisma był bp Józef Wysocki¹⁷. Obok niego w skład redakcji wchodził: Maria Abramczyk, Paweł Majewski, Wiesława Lewczuk, Leokadia Rapczyńska i Ryszard Tomczyński, Zbigniew Jędrkiewicz (redakcja techniczna), prawie wszyscy wywodzący się ze środowiska elckiego, w którym to pracował bp J. Wysocki przed rokiem 1992. W związku z tym, iż redaktor naczelny przebywał w Elblągu (pełnił tutaj obowiązki biskupa pomocniczego), a znaczna część redaktorów pochodziła i mieszkała w Elku, odległym od Elbląga o ok. 300 km, zaistniała potrzeba skonsolidowania środowiska redaktorskiego z obszaru diecezji elbląskiej. Zmiana zespołu redakcyjnego nastąpiła już w czerwcu 1992 r. W skład nowo powołanej redakcji weszli wówczas: Roman Gielniak, Grażyna Józwiak, Maria Muzińska oraz Grażyna Wosińska (redakcja techniczna). Później włączono do tego grona jeszcze kilku księży – Mirosława Grakowicza (CSRR), Józefa Micińskiego (zajął miejsce ks. Grakowicza) oraz Edwarda Rysztowskiego. W ostatnim roku wydawania pisma, tj. w 2002 r., pismo tworzyli m.in.: bp Józef Wysocki (redaktor naczelny), Wojciech Handke, Grażyna Wosińska oraz Krzysztof Milewski.

Na przestrzeni dziesięciu lat ukazywania się pisma z redakcją współpracowało wiele osób, zwłaszcza duchownych, a wśród nich m.in.: bp Andrzej Śli-

¹⁶ Zob. J. Wysocki, „Wspólnota”, „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” 1993, nr 4, s. 2.

¹⁷ Ur. 17 października 1940 r. w Jartyporach (parafia pw. św. Piotra z Alkantary i św. Antoniego z Padwy w Węgrowie), w rodzinie rolniczej. W latach 1959–1965 studiował w Warmińskim Seminarium Duchownym „Hosianum” w Olsztynie. Świecenia kapłańskie przyjął 13 czerwca 1965 r. w Olsztynie z rąk bp. Tomasza Wilczyńskiego. W latach 1976–1980 odbył studia doktoranckie w Instytucie Studiów nad Rodziną na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Doktorat z teologii uzyskał w 1986 r. Był kolejno wikariuszem parafii pw. św. Brunona w Bartoszczach (1965–1970), parafii pw. św. Jakuba w Olsztynie (1970–1975), parafii pw. św. Brunona w Giżycku (1975–1978), parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Olsztynie (1978–1980) i parafii pw. Odkupiciela Człowieka w Olsztynie (1980–1981). Od 1981 r. był proboszczem parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Bartoszczach, następnie parafii pw. św. Wojciecha w Elku. W latach 1983–1989 pełnił funkcję dziekana dekanatu elckiego. W 1986 r. otrzymał godność szambelana papieskiego. 6 kwietnia 1989 r. został mianowany biskupem pomocniczym warmińskim i biskupem tytularnym Praeaeasy. Sakry biskupiej udzielił mu 29 kwietnia 1989 r. w katedrze we Fromborku prymas Polski Józef Glemp. W latach 1986–1992 był wikariuszem generalnym diecezji warmińskiej, zaś w latach 1989–1992 jednocześnie pełnił funkcję przewodniczącego Wydziału Duszpasterskiego Kurii Diecezjalnej Warmińskiej. 25 marca 1992 r., po reformie administracyjnej Kościoła polskiego, został przeniesiony na funkcję biskupa pomocniczego elbląskiego. W diecezji elbląskiej sprawuje funkcję wikariusza generalnego, przewodniczącego Wydziału Duszpasterskiego Kurii Diecezjalnej i prepozyta Kapituły Katedralnej. W latach 1992–1999 był przewodniczącym II Synodu Plenarnego Diecezji Elbląskiej. Jest członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Rodzin. W Wyższym Seminarium Duchownym w Elblągu wykłada teologię pastoralną. Jest autorem publikacji, m.in. *Aby rodzina była bardziej Kościołem* (1980), *Rytuał rodzinny* (1981), *Liturgia domowa. Advent i Boże Narodzenie* (1994). Założyciel Diecezjalnego Ośrodka Ewangelizacyjno-Charytatywnego w Elblągu-Stagniewie. Zob. A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945–1992*, cz. 2: *Słownik*, Olsztyn 2007, s. 326; *Biogramy biskupów pochodzących z diecezji – bp Józef Wysocki*, w: *Diecezja drohiczyńska. Spis parafii i duchowieństwa 2004*, oprac. i red. Z. Rostkowski, Drohiczyn 2004, s. 533.

wiński, ks. Czesław Bartnik, ks. Zdzisław Mazur, ks. Andrzej Kapuściński, ks. Stanisław Hartlieb, ks. Stefan Ewertowski, ks. Jan Wiśniewski, ks. Czesław Dręzek, ks. Cyprian Rogowski oraz ks. Zdzisław Bieg¹⁸.

Pismo skierowane było głównie do wiernych zamieszkujących na obszarze diecezji elbląskiej, ale nie tylko – także do tych, którzy zainteresowani byli problematyką Kościoła elbląskiego. Miało ono w głównej mierze charakter informacyjny, duszpasterski i formacyjny. Wydawane było przez diecezję elbląską. Siedziba redakcji mieściła się w Elblągu najpierw przy ul. Mostowej 18, a następnie przy ul. Świętego Ducha 11. Składem i drukiem zajmowała się firma Elgraf przy ul. Komeńskiego 19A.

Układ pisma przyjęty na początku z małymi zmianami dotrwał do końca jego ukazywania się. Zasadniczymi działami miesięcznika były m.in.: *Kronika*, *Liturgia miesiąca*, *Wiadomości diecezjalne*, *Biblia*, *Wspólnota rodzin*, *Wspólnota młodych*, *Wspólnota dzieci*, *Poradnik ogrodnika*, *Rady lekarza*, *Sport*. Ostatnią stronę najczęściej poświęcano parafiom, instytutom, dzielom, zakonom i zgromadzeniom zakonnym diecezji elbląskiej oraz miejscom świętym w ojczyźnie Jezusa. Pismo nie zawierało spisu treści. Miało format zbliżony rozmiarem do tabloidu (24,5 cm x 33,5 cm). W pierwszych latach ukazywania się liczyło 12 stron, później, tj. od 1997 r. zwiększono objętość do 16, a nawet 24 stron. Działo się to zwłaszcza w kontekście ważnych wydarzeń związanych z życiem diecezji oraz Kościoła w Polsce (np. wizyta *ad limina* biskupów polskich w Stolicy Apostolskiej, pielgrzymki Jana Pawła II do Polski, obchody 600-lecie śmierci bł. Doroty z Małotów Wielkich, prace II synodu plenarnego w diecezji elbląskiej, uroczystości związane z tysiącletnią rocznicą śmierci św. Wojciecha itd.) bądź też kiedy łączono ze sobą numery¹⁹.

5. Formuła wydawnicza pisma

„Wspólnota. Aby stanowili jedno!” nie miała zróżnicowanej szaty graficznej. Kolorowe zdjęcia i tekst z kolorową czcionką drukowane były tylko na okładce czasopisma. Wewnątrz pismo zwykle drukowane było czarnym tuszem. Dotyczy to zarówno tekstu, jak i zdjęć. Sukcesywnie umieszczano coraz więcej materiału ikonograficznego: ilustracji, fotografii, rycin. Ponadto, aby uatrakcyjnić pismo, operowano różnymi krojami czcionek, a także manipulowano ich rozmiarem i innymi parametrami edytorskimi (pogrubienie, kursywa, efekt przestrzenny w postaci trójwymiarowości, apla). Tylko niewiele numerów „Wspólnoty” drukowanych było w całości bądź też w części w kolorze. Dotyczyło to zwłaszcza wydań poświęconych wizycie papieża w Elblągu w 1999 r. oraz dwudziestej rocznicy pontyfikatu Jana Pawła II. Poszczególne strony były łamane najczęściej na 2, 3 lub 4 szpalty. Zdarzało się niejednokrotnie, iż nawet w obrębie jednej strony panował różny podział kolumnowy. Taka kompozycja niewątpliwie

¹⁸ „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” nr 1, 1992 – nr 11, 2002.

¹⁹ J. Wysocki, „Wspólnota”, „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” 1992, nr 2, s. 8.

utrudniała odbiór. Przeglądając w ten sposób zlaną zawartość czasopisma, czytelnik mógł odnieść wrażenie panującego na danej stronie nieładu.

Mimo braku kolorytu, szata graficzna czasopisma była przyjazna czytelnikowi i zachęcająca. Ciekawie podzielony tekst, wielość rubryk, grafik, ilustracji, zróżnicowane czcionki. Drobne ogłoszenia i nekrologi były oddzielone od tekstów informacyjnych. W miesięczniku elbląskim mamy do czynienia z układem pionowym. Materiał redakcyjny był wydłużony, tytuły rozbudowane wzdłuż do paru pięter, z przewagą jednołamowych, fotografie pionowe. Szata graficzna „Wspólnoty” miała charakter spokojny. Jednostajne pismo w kolumnach, bez szczególnych wyróżnień. Taki układ sprawiał, że czytelnik mógł skupić się na treści i tylko na niej koncentrować uwagę. Nie rozpraszały jej różnego rodzaju grafiki, animacje czy bardzo zróżnicowane czcionki.

Koncepcja pierwszej strony, zaprojektowana na początku ukazywania się pisma, przetrwała właściwie w formie nienaruszonej do końca. U góry znajdowała się winieta; zawierała oprócz tytułu i podtytułu, zróżnicowanych tak pod względem wielkości liter, jak i wypełnienia tuszem (tytuł – „Wspólnota” – był pisany wersalikami najczęściej barwy niebieskiej lub amarantowej, czcionką zwykłą na białym tle, podtytuł – „Aby stanowili jedno!” – minuskulą, białymi literami na niebieskiej lub innego koloru apli)²⁰ także dwie pieczęcie – w otoku jednej znajdowała się katedra elbląska i napis *Diecezja Elbląska* oraz oznaczona cyframi arabskimi data powstania diecezji *25.03.1992 r.*, druga zaś pieczęć, znajdująca się po przeciwnej stronie, miała w swoim otoku popiersie św. Wojciecha z napisem *Nowa Ewangelizacja* i datą *23.04.997 r.* (od 1997 r. datę tę zmieniono na *23.04.1997 r.*). Całość była zamknięta w figurze zbliżonej do prostokąta o zaokrąglonych dwóch kątach. Poniżej tej figury umieszczono pasek z miejscem i rokiem wydania pisma, bieżącym i kolejnym numerem oraz ceną. Centralne pole pierwszej strony zarezerwowane było na ilustrację (zdjęcie) nawiązującą w swej wymowie do aktualnego wydarzenia z roku kościelnego. Poniżej ilustracji był zwykle cytat z Pisma Świętego, aforyzm jakiegoś świętego czy po prostu życzenia redakcji. Na pierwszej stronie, zawarte w jednej kolumnie, podawane były także informacje z życia Kościoła. Na szpaltach odnaleźć też można humor i rozrywkę, m.in. krzyżówki oraz rebusy. Wszystko podzielone w poszczególnych rubrykach i działach. Słowo pisane ubarwia wiele elementów – ilustracje, tabele, wykresy, nawet mapy. Ponadto drukowane były okolicznościowe życzenia, ogłoszenia, pochodzące np. z Kurii Diecezjalnej Elbląskiej, z Wyższego Seminarium Duchownego czy z Caritas Diecezji Elbląskiej. W piśmie dominowały gatunki publicystyczne (np. artykuł, felieton, reportaż). Obecne były też gatunki informacyjne (np. wzmianka, notatka, sprawozdanie) oraz gatunki pogranicza (np. list do redakcji, wywiad). Długość tytułów poszczególnych publikacji była bardzo zróżnicowana. Dłuższe formy wypowiedzi publicystycznej były dzielone śródtytułami lub wyciągniętymi z głównego tekstu fragmentami

²⁰ Winieta miesięcznika „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” w całym okresie ukazywania się nie miała stałej barwy. Najczęściej wykorzystywanymi kolorami stosowanymi przeważnie na przemian są: niebieski oraz amarantowy – intensywny różowy. Zdarzało się, iż czasopismo ukazywało się z winieta w innym kolorze, np. zielonym lub granatowym.

o istotnym znaczeniu dla treści danego artykułu i umieszczonymi pomiędzy kolumnami. Zabiegi tego typu uatrakcyjniały odbieraną zawartość medium. Obok materiałów publicystycznych i informacyjnych sporadycznie występowały treści o charakterze reklamowo-marketingowym. Usytuowane były najczęściej w końcowych częściach miesięcznika.

Analizując formułę wydawniczą miesięcznika „Wspólnota” pod kątem technicznym, należy stwierdzić, iż przez cały czas ukazywania się pisma redakcja utrzymywała tę samą szatę graficzną, layout pierwszej strony fasadowej miesięcznika czy winiety. Również rozplanowanie wnętrza pisma świadczyło raczej o skromnych umiejętnościach edytorskich i zabiegach graficznych redakcji²¹.

6. Zamknięcie edycji

Ostatni numer pisma „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” ukazał się na Adwent i Boże Narodzenie w 2002 r. i był to numer 115 od chwili powstania miesięcznika. Jedną z przyczyn zaprzestania wydawania czasopisma, jak się wydaje, był brak szerszego zainteresowania nim ze strony księży i wiernych diecezji elbląskiej, co skutkowało chociażby spadkiem nakładu (szczególnie w ostatnich latach ukazywania się pisma) oraz wieloma zwrotami. Również kondycja finansowa pisma miała wpływ na żywotność miesięcznika. Trzeba bowiem pamiętać, iż pismo to utrzymywało się przede wszystkim ze sprzedanego nakładu. Nie było w nim, tak charakterystycznego dla innych pism, rozwiniętego działu reklam. Te wszystkie czynniki spowodowały, iż pismo już od 2000 r. przechodziło swoisty kryzys; numery były łączone, ukazywały się nieregularnie, nieraz z dość dużym opóźnieniem, wiele było przedruków z innych czasopism religijnych itd. W końcu 2002 r. podjęto decyzję o zaprzestaniu wydawania „Wspólnoty”²². Od tego czasu diecezja elbląska nie ma już własnego publikatora o tak szerokim zasięgu i charakterze. Wierni tutejsi mogą korzystać jedynie z katolickich pism ogólnopolskich, takich jak „Nasz Dziennik”, „Niedziela”, „Gość Niedzielny” itp.

7. Zakończenie

Podsumowując historię pisma „Wspólnota. Aby stanowili jedno!”, należy stwierdzić, iż – jak wiele przypadków w prasie religijnej – także i to pismo nie mogło pozostać obojętne na dynamicznie rozwijający się sektor prasowo-czytelniczy. Konieczność utrzymania poczytności oraz rozwój innych, atrakcyjniejszych od prasy mediów wymuszał na „Wspólnocie. Aby stanowili jedno!” wiele zmian, począwszy od redakcyjnych, po merytoryczne, a skończywszy na wydawniczych.

²¹ W. Guzewicz, *Prasa diecezjalna w Polsce północno-wschodniej jako źródło wiedzy o społecznej nauce Kościoła (1989–2009)*, s. 133–135.

²² *Szanowni Czytelnicy!*, „Wspólnota. Aby stanowili jedno!” 2002, nr 4, s. 2.

Z braku jednak możliwości technicznych, finansowych i personalnych pismo to stawało się coraz mniej konkurencyjne i mniej poczytne, aż w końcu doszło do jego zamknięcia. Mimo to należy odnotować, iż czasopismo było jednym z głównych źródeł informacji o życiu diecezji elbląskiej oraz jej inicjatywach duszpasterskich. Edycja elbląska określana bywa jako edycja patriotyczna, a jednocześnie zakorzeniona w tradycji i nauce Kościoła katolickiego.

Na koniec warto zauważyć, iż pismo diecezji elbląskiej – „Wspólnota. Aby byli jedno!” było tworzone na wzór elckiej „Martyrii”. W czasopiśmie elbląskim po obu stronach tytułu widniały – tak jak w elckim miesięczniku – elementy ikonograficzne. Jeden z tych składników winiety po lewej zawierał kontur kościoła katedralnego w Elblągu wraz z nazwą *Diecezja Elbląska* i datą; drugi z nich – wizerunek św. Wojciecha z datą tysiąclecia jego śmierci. Kolor i layout elbląskiego czasopisma z 1997 r. były takie same jak w elckim z lat 1991–1995. Ponadto pisma nie różniły się tematyką ani sposobem łamania tekstu. Także w piśmie „Wspólnota” przeważała publicystyka nad informacją, istniał mały dział rozrywki. Reklama występowała sporadycznie, zwykle jedna na cały numer, co oznaczało, że materiału marketingowego było znacznie mniej niż w elckim pierwowzorze. Zasadniczą odrębnością „Wspólnoty” diecezji elbląskiej było to, iż miała ona od samego początku więcej stron od swojego wzorca, a mianowicie 24. Duże zbieżności obu czasopism należy tłumaczyć osobą bp. Józefa Wysockiego, który był inicjatorem wydawania zarówno „Martyrii” (1990–1992), jak i „Wspólnoty” (1992–2002)²³.

„COMMUNITY. TO BE ONE!” AS THE PRESS ORGAN OF THE CHURCH IN ELBLAG DURING THE YEARS 1992–2002

SUMMARY

Diocese of Elblag is one of the few newly established in 1992 dioceses in Poland, where immediately after its establishment began to issued their own authority newspaper – „Community. To be one!”. Magazine appeared to until 2002. This letter played a key role in informing about the life of the Diocese of Elblag, including its many pastoral initiatives. The article presents, among others, genesis, editors, publisher, publishing formula, layout and typographic journal.

KEY WORDS: Diocese of Elblag, Catholic magazines, „Community. To be one!”

²³ Archiwum Kurii Biskupiej w Elku, Teczka – Mass media w diecezji elckiej. Dokumentacja dotycząca „Martyrii”; W. Guzewicz, „*Martyria*” jako organ prasowy Kościoła elckiego w latach 1990/1992–2012, w: „*Przeszłość jest to dziś, tylko cokolwiek dalej*”. 20. rocznica powstania diecezji elckiej, pod red. W. Guzewicza, Elk 2012, s. 349; *Życzę „Martyrii”, by zapukała do drzwi każdej katolickiej rodziny. Rozmowa z bpem Józef Wysockim (rozmawiał ks. Jerzy Sikora)*, „Martyria” 2014, nr 5, s. 6–7.